

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยฮี้
ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
Community Participation in Forest Management of Huay Hi
Village, Huay Pu Ling Sub-district, Muang District,
Mae Hong Son Province

วินิจ ผาเจริญ

Winit Phacharuen

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี้ 3) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด/อุปสรรคต่อการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี้ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ปราชญ์ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชน จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. บริบทของชุมชน ด้านสังคมมีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายกันอย่างแนบแน่น ด้านการปกครองมีการตั้งข้อปฏิบัติ กฎ กติกาของหมู่บ้านร่วมกัน ด้านเศรษฐกิจมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต และด้านวัฒนธรรมประเพณีมีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ด้วยวิธีการดูแลรักษาป่าผ่านระบบความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน 2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการ 2) กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ 3) กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ 4) ปลูก

ต้นไม้เพิ่มในพื้นที่ป่า 5) ปลุกฝังจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6) จัดเวรยามลาดตระเวนป้องกันการลักลอบตัดไม้และจัดทำแนวป้องกันไฟป่า 3. ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของชุมชนตาม SWOT Analysis พบว่า จุดแข็ง คือ ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง จิตสำนึกของชุมชน วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎระเบียบ ข้อบังคับ จุดอ่อน คือ ขาดทักษะความรู้ในการจัดการ โอกาส คือ ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ป่ามีมากขึ้น ข้อจำกัด คือ ขาดการสนับสนุนงบประมาณ ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ยังไม่ชัดเจนและเงื่อนไขข้อกฎหมาย ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ได้แก่ เพิ่มรูปแบบการสนับสนุนจากภาครัฐ สร้างเครือข่าย ทำงานเชิงรุก เสริมความรู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานอย่างยืดหยุ่นและสนับสนุนการวิจัย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน; การจัดการพื้นที่ป่า; บ้านห้วยอี

Abstract

This research aims 1) to study community context of Huay Hi Village, Huay Pu Ling Sub-district, Muang District, Mae Hong Son Province; 2) to study community participation in forest management of Huay Hi Village; and 3) to analyze the community strength, weakness, opportunity, and threat. The research is based on qualitative methodology by collecting in-depth data from key informants, including community leaders, community committee, local sages, and community members, totally 25 persons. The research tools are based on observation form, in-depth interview form, and focus group discussion. The data is analyzed by SWOT Analysis and its description.

The results of this research reveal that: 1) community context: in the social aspect, it has a strong relationship with kinships; in the administrative, it is set up some rules and regulations among them; in the economic, it is rich natural resources which could be the capital for production; and in the cultural, traditional, belief and ritual inheriting from ancestry, it is maintained through the body of knowledge, beliefs, local wisdom, and community culture; 2) community participation in forest management: it is operated in the following: 1) setup in the committee; 2) identification of rules and regulations in usage; 3) specification of

punishment in case of rules breaking; 4) new tree plantation; 5) promotion of eco-tourism; 6) organization of forest guard for preventing the illegal tree cutting and wild fire; 3) SWOT Analysis: it is manifested that the strengths (S) are the strong community leaders, community awareness, culture, tradition, beliefs, rules, and regulations; the weaknesses (W) are lack of knowledge in management; the opportunities (O) are more empowerment and support from government sectors in forest reservation; the threats (T) are the limitation of fund support, unclear boundary of forest reservation, and condition of laws. The suggestions for development are required such as more support of government sectors, proactive working, networking, strengthening knowledge, flexible implementation, and more research.

Keywords: Community Participation; Forest Management; Huay Hi Village

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศสูญเสียพื้นที่ป่าประมาณ 67 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยประมาณ 1.6 ล้านไร่ต่อปี ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 171 ล้านไร่ และในปี พ.ศ. 2532 เหลือพื้นที่ป่าเพียงร้อยละ 27.95 ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ 90 ล้านไร่ รัฐบาลในอดีตได้พยายามรักษาพื้นที่ป่าโดยประกาศยกเลิกสัมปทานการทำไม้ในป่าบกทั้งหมดในปี พ.ศ. 2532 หลังจากยกเลิกสัมปทานป่าไม้ สถานการณ์ดีขึ้นในระยะแรกเท่านั้น ต่อมาการทำลายยังคงเกิดขึ้นไม่แตกต่างจากสถานการณ์ก่อน

ยกเลิกสัมปทานป่าไม้เท่าใดนัก โดยพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกก่อนการยกเลิกสัมปทาน (พ.ศ. 2525-2532) เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 1.2 ล้านไร่ และพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกหลังการยกเลิกสัมปทาน (พ.ศ. 2532-2541) เฉลี่ย 1.1 ล้านไร่ต่อปี แม้ว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายควบคุมการบุกรุกทำลายป่าและออกพระราชกำหนดยกเลิกสัมปทานป่าทั่วประเทศแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าได้ ในทางกลับกันได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น จากการจัดลำดับร้อยละพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยของ World Bank ปี พ.ศ. 2558 พบว่า ร้อยละป่าไม้ประเทศไทยระดับโลกอยู่ในอันดับที่ 118 จาก 239 ประเทศ ระดับภูมิภาคเอเชียอยู่อันดับที่ 16 จาก 48 ประเทศ และระดับภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่อันดับที่ 9 จากทั้งหมด 11 ประเทศ (มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร, 2561)

สำหรับพื้นที่ภาคเหนือมีพื้นที่ป่ามากที่สุดของประเทศ คือ ร้อยละ 64.21 ของพื้นที่ภาค และลดลงจากปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 0.24 ในพื้นที่ทั้งหมดของภาคมีชุมชนในป่าจำนวน 2,500 กว่าหมู่บ้าน มีประชากรราว 1 ล้านคน และเนื่องจากป่าในภาคเหนือเป็นป่าเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก จากความหลากหลายทางชีวภาพที่สูงนี้เอง จึงทำให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าดังกล่าว ผลที่ตามมาจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ก็คือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แสดงออกมาในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะวิกฤติภัยแล้ง อุทกภัย วาตภัย ดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก เป็นต้น นับวันยิ่งรุนแรงส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินประชาชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณมหาศาลในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีประวัติของการดำรงชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่ามาช้านานแล้ว ดังกรณีหมู่บ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีพืชและสัตว์ป่ามากมายและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ซึ่งได้

ถูกประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2524 เขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ เป็นป่าเบญจพรรณสลับกับป่าดิบแล้ง มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประมาณ 10,800 ไร่ ป่าใช้สอยประมาณ 1,800 ไร่ ส่วนพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนประมาณ 1,200 ไร่ โดยชุมชนได้ใช้พื้นที่ป่าดังกล่าวในการดำเนินวิถีชีวิตแบบพึ่งพา ชีวิตความเป็นอยู่ของปกากะญอ เกือบจะทั้งหมดจะใช้ชีวิตก่อตั้งชุมชนอาศัยอยู่ในภายในบริเวณหุบเขา เป็นพื้นที่สลับซับซ้อน อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์พืช แหล่งอาหารธรรมชาติ ผู้คนมีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติเป็นชนเผ่าที่มีประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อที่ผสมผสานกับวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว การดูแลจัดการทรัพยากรป่าที่มีความสัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ ของชาวปกากะญอที่มีความเกื้อกูลต่อธรรมชาติ

ชุมชนบ้านห้วยฮี้ได้มีการจัดการพื้นที่ป่ามาอย่างยาวนาน ได้มีการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและกรมป่าไม้ ในการจัดทำโครงการเพื่อเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าชุมชนพื้นที่ในโครงการต่าง ๆ มากมาย อาทิ โครงการปลูกโลกสีเขียว โครงการคนรักป่า ป่ารักชุมชน โครงการ 60 ป่าชุมชนอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชตามแนวพระราชดำริ ฯลฯ รวมทั้งมีชุมชนอื่นและนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้รูปแบบวิธีการ

จัดการประชุมชนของบ้านห้วยฮี้อย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ใช่ว่าทุกชุมชนจะทำได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบริบทชุมชนและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่า กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่ามีการจัดการพื้นที่ป่าอย่างไร อะไรเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด/อุปสรรคในการจัดการพื้นที่ป่า เป็นต้น ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ป่าอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันต่อไป ทั้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่นในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี้
3. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด/อุปสรรคต่อการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บ

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สติชมชนในการมีส่วนร่วมจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ซึ่งเป็นการสำรวจสภาพพื้นที่จริงโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้การประชุมกลุ่มระดมสมอง รวมทั้งการสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ โดยทำการศึกษาระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2562

2. สถานที่ทำการเก็บข้อมูลศึกษาชุมชนบ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีพืชและสัตว์ป่ามากมายและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ มีพื้นที่ป่าจำนวน 10,000 ไร่ ซึ่งเป็นผืนป่าที่มีอายุนานกว่า 60 ปี ให้สิทธิของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและอนุรักษ์พิทักษ์ป่า เพื่อป้องกันการบุกรุกป่าจากคนภายนอก โดยมี การ จัด การ ใน รู ป แบบ บ ณะกรรมการของหมู่บ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้

3. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ประชาชนเชื้อสายชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านห้วยฮี ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจำนวนครัวเรือน 35 ครัวเรือน จำนวนประชากร 192 คน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ปราชญ์ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชนบ้านห้วยฮี ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 25 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระจายตามกลุ่มตัวอย่าง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลทำไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีการวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย โดยผู้วิจัยบันทึกข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มพร้อมกับวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis แล้วนำข้อมูลจากการศึกษามารวบรวมและเรียบเรียงตามประเด็นหลักที่วางไว้ เพื่อตอบคำถามการวิจัย และสรุปความเชื่อมโยงของข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยทำการศึกษาหมู่บ้านห้วยฮี ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการรักษาป่าของชุมชนมาอย่างยาวนาน และชาวบ้านมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการป่าชุมชน

โดยการจัดทำโครงการเพื่อเสริมสร้างการอนุรักษ์ป่าชุมชนพื้นที่ในโครงการมากมาย เช่น โครงการปลูกโลกสีเขียว โครงการคนรักป่า ป่ารักชุมชน โครงการ 60 ป่าชุมชนอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชตามแนวพระราชดำริ ฯลฯ รวมทั้งมีชุมชนจากที่อื่นและนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้รูปแบบวิธีการจัดการป่าชุมชนของบ้านห้วยฮีอย่างต่อเนื่อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาพื้นที่บ้านห้วยฮี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการ ปันฟู อนุรักษ์ พื้นที่ป่ามาอย่างยาวนานและเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จึงมีชุมชนอื่นและนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้รูปแบบวิธีการจัดการป่าชุมชนของบ้านห้วยฮีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษากรอบเนื้อหาอันเป็นการศึกษาเฉพาะสภาพบริบท โครงสร้างทางสังคม การปกครอง ประเพณีวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการป่าชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รับทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด/อุปสรรคต่อการจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี

3. ขอบเขตด้านเวลา
ทำการศึกษาระหว่างเดือนมิถุนายน
พ.ศ. 2561 ถึงเดือนมกราคม 2562

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาประการแรก ด้าน
บริบทชุมชนของชาวบ้านในการจัดการ
พื้นที่ป่าของชุมชนบ้านห้วยฮี้ ตำบล
ห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน พบว่า บ้านห้วยฮี้เป็น
ชุมชนขนาดเล็ก 35 ครัวเรือน เป็นกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) มี
ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ
คนในชุมชนมีความรักใคร่และผูกพันกัน
เอื้ออาทรต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัย
ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้านการ
ปกครอง ผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญแบบ
บารมีชนเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงระหว่าง
ภาครัฐกับประชาชนเป็นผู้นำทาง
จิตวิทยาในระดับชุมชน เป็นกลไกที่
สำคัญให้เกิดการรวมกลุ่ม การระดม
ความคิดในการกำหนดทิศทางการ
พัฒนาหมู่บ้าน และออกกฎ ระเบียบ
และข้อบังคับของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ
เป็นการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมา
สู่การปฏิบัติในชุมชน โดยยึดอาชีพ
เกษตรไร่นาหมุนเวียนดำรงชีพด้วยวิถี
เกษตรแบบผสมผสานโดยไม่ใช้สารเคมี
แบบเกษตรผสมผสาน และด้าน
วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและ
พิธีกรรมนับเป็นทุนทางสังคมดั้งเดิมของ

ชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญและเป็นสิ่ง
ที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มีการ
ปฏิบัติ สืบทอด การอนุรักษ์ฟื้นฟู จาก
บรรพบุรุษสู่รุ่นต่อรุ่นช่วยกันดูแลพื้นที่ป่า
ซึ่งอยู่ในเขตอนุรักษ์ได้ถึง 10,000 ไร่
โดยใช้ความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรม
ของชนเผ่ามาประยุกต์ใช้กับการดูแลป่า
เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ประการที่สอง ด้านการมีส่วนร่วม
ร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่า
ของชุมชนบ้านห้วยฮี้ พบว่า ได้เปิด
โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
จัดการพื้นที่ป่าร่วมกันมีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ
1) การมีส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการ
2) กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์
3) กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน
กฎระเบียบ 4) ปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่
ป่าชุมชน 5) การปลูกฝังจิตสำนึกในการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6) จัดเวรยาม
ลาดตระเวนป้องกันการลักลอบตัดไม้
และจัดทำแนวป้องกันไฟป่า

ประการที่สาม ด้านการ
วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ
ข้อจำกัดตาม SWOT Analysis พบว่า
จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ 1) ผู้นำ
ชุมชนเข้มแข็ง เสียสละ มีวิสัยทัศน์ เพื่อ
ส่วนรวม จิตสาธารณะสูง ปฏิบัติตนเป็น
แบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาให้กับสมาชิก
ในชุมชน 2) จิตสำนึกที่ดีของชุมชน
ชาวบ้านส่วนใหญ่ตระหนักถึงคุณค่าของ
ป่า ทำให้เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน

และผู้พินในทรัพยากรป่าชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ป่าเป็นแหล่งต้นน้ำให้ได้ใช้ประโยชน์และเป็นแหล่งอาศัยของชาวบ้านจึงนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ อาทิ เลี้ยงผีขุนน้ำ การบวชป่า และสืบชะตาแม่น้ำ ตลอดจนพัฒนาแหล่งศึกษาเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 3) วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิมของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาหรือเจ้าปู่ และประเพณี ทำบุญกลางบ้าน อันเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากความเชื่อที่ว่าบริเวณป่าและหมู่บ้านมีเจ้าของ มีเจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทางสิงสถิตอยู่ หากกระทำการใดที่เป็นลบหลู่หรือมิได้บอกกล่าวจะถูกลงโทษ เกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ ในหมู่บ้าน จึงมีการจัดประเพณีดังกล่าวเพื่อบวงสรวงและขอขมา ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความหวงแหนและจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าไม้ 4) กฎระเบียบ ข้อบังคับ เป็นการร่วมกันกำหนดโดยมีผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านได้ปรึกษาหารือและประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดระเบียบข้อบังคับขึ้นมาเพื่อใช้ร่วมกันในชุมชน โดยแบ่งป่าชุมชนออกเป็น 3 ส่วน คือ ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และป่าเพื่อทำไร่หมุนเวียน ห้ามใช้สารเคมี ห้ามเผาป่า ห้ามล่าสัตว์เพื่อขายและห้ามตัดไม้จาก

ป่าอนุรักษ์เพื่อนำมาเผาถ่าน ถ้าทำผิดก็จะถูกลงโทษโดยที่สังคมไม่ให้ความสำคัญต่อคนเหล่านั้น จุดอ่อน (Weaknesses) คือ ขาดทักษะความรู้ในการจัดการป่า โอกาส (Opportunities) คือ ภาครัฐมีนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่ามีมากขึ้น ข้อจำกัด (Threats) คือ ภาครัฐขาดงบประมาณสนับสนุน ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ยังไม่มี ความชัดเจน แนวขอบเขตพื้นที่ไม่ชัดเจนจนมีการบุกรุกทำลายป่าและล่าสัตว์เป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไขและเงื่อนไขด้านกฎหมายและกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนเป็นแนวเขตอุทยานแห่งชาติของกรมป่าไม้ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการจัดการพื้นที่ป่า เช่น การเพิ่มรูปแบบการสนับสนุนจากภาครัฐ การสร้างเครือข่าย การทำงานเชิงรุก การเสริมความรู้ที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการ การดำเนินงานอย่างยืดหยุ่นและสนับสนุนการวิจัย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า บริบทของชาวบ้านห้วยฮี้ เป็นชาวปกากะญอที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานประมาณ 100 กว่าปี มีวิถีชีวิตที่สุขสงบ กินง่ายอยู่ง่ายตามวิถีบ้าน โดยทั่วไปแม้ว่าชาวบ้านจะมีชีวิตยากจน ก็ไม่ประสงค์จะออกไปทำกินนอกถิ่นฐานตนเอง ป่าจึงมีความสำคัญ

ที่สุดในการเลี้ยงชีพ พวกเขายังคงรักษาป่าเพื่อเป็นที่แสวงหาอาหารและเกิดจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนให้เป็นที่อาศัยเกื้อกูลกันอย่างสมดุล

ส่วน การมี ส่วน ร่วม ของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยฮี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง เช่น 1. ส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการ 2. กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ 3. กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ 4. ปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่ป่า 5. การปลูกฝังจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 6. จัดเวรยามลาดตระเวนป้องกันการลักลอบตัดไม้จัดทำแนวป้องกันไฟป่า ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของลาวิณย์ ทองขาว (2561: 126) วัฒนธรรมและการจัดการป่าชุมชนของปกากะญอห้วยหินดาดอำเภอเด่นช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ปรากฏว่าชาวปกากะญอ ร้อยละ 80 มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการจัดการป่าชุมชน โดยการเป็นกรรมการดูแลป่า เป็นอาสาสมัครในการลาดตระเวนดูแลป่า อันจะเกิดจากไฟไหม้ป่า หรือถูกคุกคามจากบุคคลภายนอกชุมชนบางส่วนจะไปปลูกพืชทดแทนป่าบางส่วนที่หายไป ยังสอดคล้องกับวิจัยของธีรฤทธิ์ แป๊ะประภา (2561: 33-34) เรื่องการจัดการ

ป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองฮี ตำบลเสือเผ่น อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มิติที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการได้รับผลประโยชน์จากป่าเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการป่า โดยให้สมาชิกในหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้านรอบป่าเข้ามาเป็นกรรมการจัดการป่าชุมชนหนองฮี เพื่อให้การดำเนินงาน มีความชัดเจน คณะกรรมการได้แต่งตั้งคณะทำงาน 8 ฝ่าย ได้แก่ 1) คณะกรรมการฝ่ายการเงิน 2) คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ 3) คณะกรรมการฝ่ายตัดสินคดี 4) คณะกรรมการที่ปรึกษา 5) คณะกรรมการป้องกันและดับไฟป่า 6) คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม 7) คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริม 8) คณะกรรมการฝ่ายกิจกรรม ทำหน้าที่วางแผนการดำเนินงาน บริหารจัดการ จัดกิจกรรมและควบคุมกำกับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของป่า ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ (2556: 232) จากการวิจัยการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษากำแพงป่าเป่า ตำบลทาลาด อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ทำให้

สามารถสรุปถึงปัจจัยที่ทำให้การพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ และมีความเสียสละในการทำงาน ตลอดจนชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการ ระดมพลังการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การเป็นประชาชนดั้งเดิมในพื้นที่ซึ่งทำ ให้ชาวบ้านเกิดความคุ้นเคย ความรัก และสามัคคีกันสามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นอย่างดี 3) การผ่านการฝึกอบรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดแนวคิดการ อนุรักษ์ร่วมกัน 4) การได้รับข้อมูล ข่า ว สาร ต่ า น ก า ร อ นุ รักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างต่อเนื่อง 5) การแบ่งหน้าที่และ บทบาทของชาวบ้านอย่างลงตัวในการ จัดการป่าชุมชนและการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ในชุมชน 6) การผสมผสานกัน อย่างลงตัวของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชุมชนที่ สนับสนุนการร่วมมือร่วมใจกันในการ จัดการป่าชุมชนและการเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมชุมชน 7) การดำเนินงาน อย่างเป็นระบบส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ ลดน้อยลง 8) การสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐและเอกชนก่อให้เกิดเครือข่าย การพัฒนาที่เหนียวแน่น 9) การมี

จิตสำนึกของชาวบ้านทุกคนในการ พัฒนา การทำงานร่วมกันซึ่งส่งผลการ ดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ประสบ ผลสำเร็จเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านทาป่าเปาควรมีการเตรียม ความพร้อมด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา และแนวทางการดำเนินงานพัฒนาแก่ เยาวชนรุ่นใหม่เพื่อเป็นกำลังสำคัญและ รองรับงานด้านการพัฒนาที่อาจเกิดขึ้น ในอนาคต และซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย ที่พบว่า ชาวบ้านมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาและยอมรับร่วมกัน ห้ามบุกรุก ทำลายป่าและตัดต้นไม้ในป่าอนุรักษ์ ซึ่ง เป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร นอกจากนี้ ยังหามาตรการป้องกันมิให้คนในชุมชน อื่นเข้ามาบุกรุกทำลายป่าในเขตอนุรักษ์ ผลงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับป่าและ สามารถปกป้องอนุรักษ์ป่าได้ จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้นำ คณะกรรมการ สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมต่อการ จัดการพื้นที่ป่าในทุกขั้นตอน และ ปฏิบัติเนื่องจากชาวบ้านต้องอาศัย พึ่งพาธรรมชาติทรัพยากรป่าไม้อยู่มาก ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ การที่ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ชาวบ้าน จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมใน การดูแลป่าไม้

วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่อการจัดการป่าชุมชน ของชาวบ้านห้วยฮี้เป็นไปตามกฎเกณฑ์

ของชุมชน ซึ่งปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีของชุมชน โดยผ่านกระบวนการกิจกรรมความเชื่อที่นับถือผีของพวกเขา ถ้าทำผิดกฎก็จะถูกระงับทำโทษ สอดคล้องกับการวิจัยของสุรรัตน์ กฤษณะรังสรรค์ (2540: 1-3) พบว่า พัฒนาการของการจัดการป่าชุมชนบ้านทุ่งก้อ เริ่มจากการเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับป่า เคารพในสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงมีการจัดการป่าชุมชนอย่างเป็นระบบและในการจัดการป่าชุมชนต้องมีคณะกรรมการในการวางแผน กฎเกณฑ์ทำแนวทางและดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างเคร่งครัด การจัดการป่าได้นั้น ชุมชนต้องมีบริเวณป่าอันเป็นพื้นที่ของชุมชนในการทำมาหากิน โดยมีรูปแบบและลักษณะของป่าดังที่คณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ (2550: 46) กล่าวไว้ว่า ป่าชุมชนต้องมีความเชื่อมโยงกับระบบสังคมวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่าและทรัพยากรในป่า สร้างความหลากหลายทางชีวภาพ รักษาป่า คนกับป่าอยู่ด้วยกันแบบพึ่งพากันและกัน โดยไม่มีการแยกออกจากกัน เป็นการจัดการกับทรัพยากรป่าโดยตรงและทั้งหมด ป่าต้องมีการใช้ประโยชน์ได้ ถ้าใช้ไม่ได้ไม่ถือว่าเป็นป่าชุมชน ประโยชน์จากป่าจึงเป็นแรงจูงใจที่ไม่ทำลายทรัพยากร ป่าชุมชนจะมีอยู่ตามธรรมชาติหรือเป็นป่าที่ปลูกขึ้นมาใหม่ก็ได้ แต่ต้องมีขอบเขต

ที่ชาวบ้านสามารถใช้ร่วมกันได้ กรรมสิทธิ์ของป่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนก็ได้ แต่คนที่ดูแลจัดการป่าต้องมีอิสระในการบริหารจัดการป่า โดยมีองค์กรของชุมชนเป็นคณะกรรมการและจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน กฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการขึ้นอยู่กับคณะกรรมการจะจัดการและกำหนดไว้อย่างไร ให้ป่ามีความคงทนที่สามารถอยู่กับการใช้ประโยชน์ของชุมชน เขตป่าชุมชนชาวปกากะญอบ้านห้วยหินดากก็อยู่ในเขตปกครองของอุทยานแห่งชาติพุเตยที่มอบอิสระให้กับคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนดูแลและรักษาให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา

ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด จากการวิเคราะห์ SWOT ผลการวิจัย พบว่าด้านจุดแข็ง (S) มาจากผู้นำชุมชนท้องถิ่นคนในชุมชนมีศักยภาพมีความเข้มแข็ง จิตสำนึกของชุมชน วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ กฎระเบียบข้อบังคับ ส่วนจุดอ่อน (W) เป็นเรื่องของการขาดทักษะความรู้ในการจัดการด้านโอกาส (O) มีความเกี่ยวข้องกับภาครัฐที่มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่ามีมากขึ้น และด้านข้อจำกัด (T) มีความเกี่ยวข้องกับการขาดการสนับสนุนงบประมาณ ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ยังไม่

ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ (2559: บทคัดย่อ) เรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนท้องถิ่น” จากผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด พบว่า 1) จุดแข็ง - นโยบายชัดเจน มีความร่วมมือภายใน เจ้าหน้าที่มีศักยภาพ มีความใกล้ชิดกับชุมชน 2) จุดอ่อน - การเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การทำงานเชิงรับ ขาดบุคลากรเฉพาะด้านงบประมาณ การจัดการข้อมูลและการสื่อสาร 3) โอกาส - จิตสำนึกชุมชน แกนนำชุมชนเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การมีเครือข่าย การสนับสนุนของหน่วยงานอื่น 4) ข้อจำกัด - หน้าที่ตามกฎหมายไม่ชัดเจน ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย ภาระเบียดเบียนเชื้อ ขาดการพัฒนาเครือข่าย กระแสทุนนิยมและสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิหทัย กิตติพัฒนกุล และคณะ (2559: 67) เรื่อง “แนวทางจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมกรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านโคกหัวข้าว จังหวัด ฉะเชิงเทรา” พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโคกหัวข้าว ควรมีกลยุทธ์และแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ด้วยการสร้างความมั่นคงของระบบนิเวศป่าชุมชนเพื่อตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน บริหารการจัดการเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากความหลากหลาย

ทางชีวภาพในพื้นที่ป่าชุมชน โดยสร้างจิตสำนึกรักหวงแหนป่าและปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าชุมชนของหมู่บ้าน ปลูกพันธุ์ไม้ป่าที่เป็นอาหารและสมุนไพรใช้สอยในพื้นที่ป่าชุมชน ปลูกพืชตามหัวไร่ปลายนาและบวชป่า เสริมด้วยกลยุทธ์อนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาระบบ ศักยภาพและการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างสมดุล มีแผนกิจกรรม คือ จัดทำแนวเขตป่าชุมชนให้ชัดเจน พัฒนาและจัดการผลผลิตจากทรัพยากรป่าไม้จากป่าชุมชน ป้องกันรักษาป่าจากผู้บุกรุกและไฟป่า สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในปริมาณที่เหมาะสม เพื่อให้ป่าชุมชนบ้านโคกหัวข้าวมีความอุดมสมบูรณ์และคงอยู่ต่อไป

สรุป

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ นอกจากผู้วิจัยได้ทราบบริบทของชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าและการวิเคราะห์การจัดการพื้นที่ป่าด้วย SWOT Analysis ของชาวบ้านห้วยอีแล้ว ยังทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถสรุปเป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ระดับนโยบาย พบว่า 1) จากการที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ แต่การออกกฎระเบียบและนโยบายต่าง ๆ ของ

รัฐ ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รัฐควรที่จะต้องยอมรับในเรื่องสิทธิชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนในการบริหารทรัพยากรของท้องถิ่นเอง 2) ภาครัฐควรให้อำนาจแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าด้วยตนเองให้มากที่สุด ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีการแสดงออกถึงความใกล้ชิด ความผูกพัน และวิถีชีวิตของคนกับป่า ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพจึงนำไปสู่การจัดการพื้นที่ป่าประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ 3) ภาครัฐและชุมชนต้องสร้างความร่วมมือและบูรณาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชาวบ้านในชุมชนยังมีการทำงานที่แยกส่วนกัน ต่างคนต่างสนับสนุนชุมชนในส่วนของตน ทั้งที่ในความเป็นจริง โครงการบางโครงการสามารถที่จะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชุมชนได้ 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มความร่วมมือในการสนับสนุนการจัดการพื้นที่ป่าอย่างมีส่วนร่วมให้มากขึ้น โดยเฉพาะที่ประชาชนในชุมชนยังคง

ต้องการความช่วยเหลือ เช่น ด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมเจ้าหน้าที่ที่ให้ความรู้และคำแนะนำ

2. ระดับชุมชน ชุมชนควรหาโอกาสได้ไปเยี่ยมหรือศึกษาดูงานจากชุมชนที่มีการบริหารจัดการพื้นที่ป่าเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาแนวคิด และหลักปฏิบัติของชุมชนอื่น เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอื่น และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกัน เพื่อช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สำหรับการศึกษาต่อยอดสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของของชาวปกากะญอ 2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการดูแลพื้นที่ป่า 3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพทางวัฒนธรรมของชาวปกากะญอในด้านพลวัตการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

บรรณานุกรม

เกตุสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2559). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนท้องถิ่น. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*. 12 (1), บทคัดย่อ.

- คณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร*. 36 (2), 215-234.
- ธีรฤทธิ์ เป๊าะประภา. (2561). การจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองฮี ตำบลเสือเผ่น อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*. 8 (ฉบับพิเศษ), 33-34.
- ภูมิหทัย กิตติพัฒนกุล และคณะ. (2559). แนวทางจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านโคกหัวข้าว จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 8 (ฉบับพิเศษ), 67.
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (5 กันยายน 2561). *รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย พ.ศ. 2560-2561*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.seub.or.th/document/สถานการณ์ป่าไม้ไทย/รายงานสถานการณ์ป่าไม้-6/>
- ลาวัญญ์ ทองขาว. (2561). วัฒนธรรมและการจัดการป่าชุมชนของปกากะญอห้วยหินดา อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสารสนเทศ*. 17 (1), 126.
- สุรรัตน์ กฤษณะรังสรรค์. (2540). *การจัดการป่าขององค์กรชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศึกษากรณี: หมู่บ้านก้อทุ่ง ต.ก้อ อ.ลี้ จ.ลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.